

Delegationen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning Vane 11.2.2020

Brev till kommunerna: Involvering av personer med funktionsnedsättning i det kommunala beslutsfattandet

Finland ratificerade FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (FördrS 27/2016; konventionen, funktionsrättskonventionen) 2016. Funktionsrättskonventionen är i kraft som lag i Finland. Den är en del av Finlands interna rätt, det vill säga den förpliktande lagstiftningen. Det allmänna ska enligt 22 § i grundlagen se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses.

Syftet med funktionsrättskonventionen är att främja, skydda och säkerställa det fulla och lika åtnjutandet av alla mänskliga rättigheter och grundläggande friheter för alla personer med funktionsnedsättning. Förbud mot diskriminering samt tillgänglighet är centrala principer i konventionen. Att göra det möjligt för personer med funktionsnedsättning att vara delaktiga och att de deltar i allt beslutsfattande som gäller dem är en av de viktigaste rättigheterna i konventionen. Skyldigheten att göra personer med funktionsnedsättning delaktiga gäller beslut som fattas inom alla förvaltningsområden och förvaltningsnivåer, även kommunalt beslutsfattande.

I artikel 4.3 i konventionen beskrivs skyldigheten att involvera personer med funktionsnedsättning på följande sätt: *I utformning och genomförande av lagstiftning och riktlinjer för att genomföra denna konvention och i andra beslutsfattande processer angående frågor som berör personer med funktionsnedsättning ska konventionsstaterna nära samråda med och aktivt involvera personer med funktionsnedsättning, inklusive barn med funktionsnedsättning, genom de organisationer som företräder dem.*

Involveringens betydelse

Att personer med funktionsnedsättning involveras i beslutsfattande som gäller dem är både en skyldighet enligt funktionsrättskonventionen och en förutsättning för att hållbara och goda beslut ska kunna fattas. Personer med funktionsnedsättning är de bästa experterna i frågor som berör dem.

Funktionsrättskonventionen betonar betydelsen av design för alla. Design för alla innebär att produkter, miljöer, program och tjänster planeras så att de kan användas av alla i så stor utsträckning som möjligt utan anpassningar eller specialarrangemang. Design för alla lyckas endast om specialgrupper involveras i beslutsfattandet. De särskilda behoven hos personer med funktionsnedsättning beaktas till exempel om rådet för personer med funktionsnedsättning involveras i planeringen och beslutsfattandet i fråga om trafikarrangemang.

Att personer med funktionsnedsättning aktivt involveras i beslutsfattande som gäller dem själva innebär positiv särbehandling genom vilken de i praktiken jämställs med andra. För att detta ska bli verklighet, krävs att myndigheterna vidtar konkreta åtgärder för att möjliggöra delaktigheten.

Frågor som berör personer med funktionsnedsättning

I enlighet med funktionsrättskonventionen ska personer med funktionsnedsättning involveras i frågor som rör dem själva. Involveringen ska sträcka sig till alla lagstiftningsåtgärder, administrativa åtgärder och andra åtgärder som direkt eller indirekt kan påverka hur rättigheterna för personer med funktionsnedsättning tillgodoses. Ett fullskaligt och effektivt deltagande förutsätter att personer med funktionsnedsättning också kan delta i lokala och regionala beslutsfattande organ.

Beslut som är viktiga med tanke på rättigheterna för personer med funktionsnedsättning fattas inom alla förvaltningsområden. Skyldigheten att involvera och göra personer med funktionsnedsättning delaktiga gäller inte någon viss sektor eller särskilda frågor inom en viss sektor. Den gäller alla de frågor som är av betydelse med tanke på rättigheterna för personer med funktionsnedsättning. Exempel på sådana är beslut som gäller trafik, allmänna tjänster, utbildning, fritid, idrotts- och kulturverksamhet samt byggande.

Möjliggöra genuin delaktighet

Funktionsrättskonventionens skyldighet att involvera personer med funktionsnedsättning förutsätter ett nära samarbete och aktiva åtgärder för att möjliggöra deltagandet. Förhandlingarna med funktionshinderorganisationer ska inledas i ett tidigt skede och vara fortlöpande. Involveringsprocessen ska vara heltäckande från beredningen till uppföljningen av ett ärende. Resultaten beaktas i alla beslutsprocesser. Om ett beslut inte överensstämmer med den ståndpunkt som personer med funktionsnedsättning har uttryckt, behövs en separat motivering.

En förutsättning för delaktigheten är att processerna är tillgängliga. För att säkerställa detta är det viktigt att se till att systemen och lokalerna är tillgängliga, att kostnaderna för deltagande ersätts och att det finns möjlighet till tolkning vid behov.

Det ska finnas mångsidiga möjligheter att delta, och behoven hos personer med olika slags funktionsnedsättningar ska beaktas. Delaktigheten sker i regel via funktionshinderorganisationer, men i vissa fall kan det också behövas direkt involvering av personer med funktionsnedsättning, till exempel via enkäter.

Statsrådets biträdande justitiekansler meddelade i mars 2019 ett avgörande, där han betonade att etablerade och på förhand fastställda verksamhetssätt, strukturer och processer underlättar involveringen av personer med funktionsnedsättning och funktionshinderorganisationer och gör den naturlig och automatisk. Då blir det inte heller en fråga som separat ska komma ihåg vid enskilda beredningsprocesser.

Skyldigheten att göra personer med funktionsnedsättning delaktiga omfattar hbtqi-personer med funktionsnedsättning och personer med funktionsnedsätt-

ning som hör till urfolk eller till nationella, etniska, religiösa eller språkliga minoriteter. Samer med funktionsnedsättning ska stödjas på det sätt som språk- och kulturbakgrunden förutsätter.

Kommunala råd för personer med funktionsnedsättning som kanal för involvering

Enligt kommunallagen (410/2015) är de kommunala råden för personer med funktionsnedsättning en viktig kanal för att kunna vara delaktig och påverka. Ett kommunalt råd för personer med funktionsnedsättning är ett samarbetsforum för funktionshinderorganisationer, myndigheter och beslutsfattare. Ett kommunalt råd för personer med funktionsnedsättning har till uppgift att påverka den kommunala planeringen, beslutsfattandet och uppföljningen inom alla förvaltningsområden så att rättigheterna för personer med funktionsnedsättning tillgodoses. Kommunala råd för personer med funktionsnedsättning ska kunna delta i planeringen, beslutsfattandet och uppföljningen av olika frågor.

Principerna i funktionsrättskonventionen ligger också som grund för de kommunala råden för personer med funktionsnedsättning och för främjandet av dessa personers rättigheter. Det är viktigt att skyldigheterna i funktionsrättskonventionen är kända. Kommunens beslutsfattare, myndigheter och personer med funktionsnedsättning bör vara medvetna om konventionens innehåll.

Mer information:

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (FördrS 27/2016)
https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2016/20160027/20160027_2

General Comment 7: Article 4.3 and 33.3: Participation with persons with disabilities in the implementation and monitoring of the Convention (https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRPD/C/GC/7&Lang=en)

Delegationen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning Vanes webbplats (vane.to)

Biträdande justitiekanslerns avgörande 28.3.2019, OKV/1/50/2018
[\(https://www.okv.fi/fi/ratkaisut/id/1172/\)](https://www.okv.fi/fi/ratkaisut/id/1172/)